

Cooperació internacional al Perú

Josefina Villena Defez
<http://menorcaperu.blogspot.com>

Per segona vegada al llarg d'aquest any, he anat a realitzar cooperació educativa al país andí. El primer viatge, realitzat a través de l'STEI-i durant els mesos d'estiu, va servir com a punt de contacte amb l'IPP (Institut de pedagogia Popular) amb el qual vaig dur a terme, també amb l'STEI-i, durant el primer trimestre les meves activitats de cooperació, -a través d'una llicència de cooperació educativa a l'estranger de la Conselleria d'Educació i Cultura de les Illes Balears- a la ciutat de Lima i a l'interior del país, a Cutervo, una petita localitat de Cajamarca a la zona de la serra.

En aquesta oportunitat, en la qual vaig poder aprofundir un poquet més en les necessitats pedagògiques dels mestres de les comunitats de l'interior, vaig comprovar moltes coses, entre elles, la gran qualitat humana i la fortalesa física i mental de les persones que treballen en escoles aïllades, enmig de les muntanyes, amb pocs incentius i amb molts de problemes que no tenen cap tipus de resposta.

Professors i alumnes, que per desplaçar-se diàriament a fer classe, han de recórrer grans distàncies d'unes quantes hores suportant les inclemències climàtiques i, en el millor cas, aprofitant els vehicles que transiten per carreteres inacabables sense asfaltar. Escoles que mai no han conegut l'electricitat, que no reben mai cap suport material. Professorat al qual li resulta molt difícil capacitar-se i que agraeix molt que una persona d'aquí vagi a oferir-li el que sap a canvi de no res. (Podran imaginar que nosaltres som en realitat els beneficiats?)

“La realitat que mostren les aules que he visitat és que no es valoren les més de seixanta llengües diferents al castellà...”

Com a conseqüència d'aquestes apreciacions, i com a participant de diverses Jornades sobre Educació Intercultural, Educació per al Desenvolupament Sostenible

a la Derrama Magisterial i a Audiències pel canvi climàtic a la ciutat de Lima, he detectat alguns problemes prioritaris que afecten profundament no tan sols l'educació peruana, sinó el conjunt de la societat: la gran apatia dels centres de poder cap a l'educació en general, l'homogeneïtzació cultural i lingüística i la creixent desigualtat social.

La globalització econòmica i l'avanç constant de la ciència i de la tecnologia que significa el desenvolupament del coneixement, malauradament, no han significat progrés ni millors condicions de vida per als peruans; més aviat ha aprofundit les desigualtats entre els grups socials, ètnics i culturals històricament exclosos. Els més afectats són els pobles que habiten les zones rurals, pobladors quítxues, aimaras i amazònics. La desigualtat econòmica condiciona la desigualtat educativa sobretot als països més afectats per la pobresa.

Al Perú, el desencontre entre desenvolupament i educació es torna encara més complex, a causa de la gran diversitat geogràfica i cultural. Aquestes riqueses que podrien ser apreciades com a potencials per al creixement, encara són fonts per descobrir i valorar. Avui en dia persisteix una tendència homogeneïtzadora en el sistema educatiu que ignora les diverses cultures dels estudiants -i dels professors- com a components de la seva identitat.

La realitat que mostren les aules que he visitat és que no es valoren les més de seixanta llengües diferents al castellà ni els diferents tipus de coneixement produït al llarg de la seva història, a partir de l'experiència acumulada a la selva, a la muntanya, o al litoral.

Els fillets de les diferents comunitats no se senten aollits pel sistema ni representats en el currículum escolar. Com a conseqüència, molts abandonen l'escola en àrees rurals de costa, serra i selva, així com en les zones urbanes marginals. Actualment hi ha acord que el principal problema educatiu és la baixa qualitat dels aprenentatges, especialment en les zones més pobres, la qual cosa col·loca els estudiants en desavantatge no tan sols per continuar estudis superiors, accedir a un lloc de feina i tenir un nivell digne de vida, sinó que els obliga a convertir-se en fillets treballadors amb totes les seves conseqüències socials.

La megadiversitat que presenta el seu territori, en el qual es poden registrar fins a 38 climes diferents, justament se'ls està tornant en contra, a causa de la gran quantitat de fronts oberts per a fer front al canvi climàtic que està incidint des de fa més de vint anys de forma notable a la mar, als rius, als glaciers i al camp en general, empobrint les collites i provocant plagues mai vistes, deixant els seus pobladors en la misèria més absoluta.

A més dels problemes ambientals, una altra amenaça assetja constantment els peruans: la codícia per l'or, que des del temps de la conquesta ha marcat el seu destí com a país. Ara són les companyies multinacionals les que s'encarreguen com sempre d'espoliar-lo -contaminant els seus rius- a causa de l'augment de la cotització del metall provocat per la crisi financera internacional.

“Tindrè temps de contar-vos el que encara em falta per viure en aquell entranyable país que necessita de la nostra cooperació educativa...”

L'educació peruana enfront del repte de la interculturalitat

En el camp de l'educació, com a part del sistema social, ha prevalgut de forma implícita una concepció etnocèntrica, presentant la cultura occidental com a única font de coneixement. En el Perú ha significat l'exclusió de milers d'estudiants, considerats ciutadans de “menor categoria” (de Nora Cépeda, de la revista TAREA).

Però, l'educació intercultural no ha de ser identificada solament amb espais rurals i grups ètnics. A la ciutat de Lima es concentra un alt percentatge de població, cada cop més diversa, provinent de l'interior del país, però també de grups d'altres països veïns i asiàtics. Així mateix, la crisi econòmica també ha produït migració de peruans a altres països, com el nostre. Resulta comú que cada família tingui un dels seus membres a l'exterior, que ara conviu amb

nosaltres a Espanya. Tot allò constitueix una nova trobada amb la diversitat que l'educació ha de tenir en compte a una i altra banda de l'Atlàntic.

Hi ha interès en alguns sectors de mestres, com per exemple a Puno, Piura i Cutervo, en l'elaboració de “Projectes educatius regionals” a partir del procés de descentralització, com a expressió de la forta demanda del reconeixement de la diversitat i de la necessitat de promoure una educació intercultural per a tots. El gran repte per a l'educació és passar d'una intenció homogeneïtzadora i assimiladora cap a una altra, de reconeixement i respecte per la diversitat. Aquest canvi implica el reconeixement dels alumnes, capaços de crear i recrear cultura dins l'aula com a espai de trobada per promoure un fructífer diàleg entre sabers.

Tornaré al Perú fins que acabi el nostre present curs escolar. Tindrè temps de contar-vos el que encara em falta per viure en aquell entranyable país que necessita de la nostra cooperació educativa en diferents aspectes com són: noves tecnologies, estratègies metodològiques, tractament de llengües, immersió lingüística, educació intercultural, resolució i mediació de conflictes, treball per projectes, treball per racons... i molts més.

Animeu-vos, aquest estiu, a anar al Perú de cooperants. Val la pena l'experiència com a mestres i com a persones. Com diu una publicitat d'una agència de viatges: “*Llatinoamèrica és més propera i més acollidora que mai*”. □